

Інформаційно-реферативний огляд статей журналу «Педагогіка і психологія» / укладач Несин Н. Г.

№ 1, 2012 р.

До 20-річчя НАПН України

В. Г. Кремень — д-р філософ. наук проф. дійсн. член НАПН України Президент НАПН України (Київ)

Зміцнювати науковий фундамент освітньої модернізації (Звітна доповідь «Про діяльність НАПН України у 2011 р. та в період 2007—2012 рр. і завдання перспективного розвитку»)

Висвітлено ключові питання діяльності академії, її здобутки, зокрема умови й механізми якісних зрушень в академічній роботі, нерозв'язані проблеми та пріоритетні завдання академії на найближчу перспективу.

Питання теорії

В. А. Татенко — д-р психолог. наук проф. член-кор. НАПН України гол. наук. співробітник Ін-ту соц. і політ. психології НАПН України (Київ)

Методологічні проблеми сучасної психології (початок)

Порушено питання про потреби й можливості формування й розвитку цілісного уявлення про метод науки психології. Відзначено, що синтез методологічних підходів і методичних моделей, використовуваних у дослідженні світу психіки, є лише одним із варіантів і однією з умов розроблення нових методологічних проектів. Відкрита для змін і розвитку методологічна цілісність має задаватися погодженим уявленням психологів про психічну реальність як цілісний об'єкт, інтегрований на основі її сутнісного визначення, а також цілісним уявленням про значущість, цінність і смисл такого пізнання, що знімається у визначенні предмета психології як самостійної науки.

Ключові слова: метод психології.

М. І. Сметанський — д-р пед. наук проф. зав. кафедри Хмельниц. ін-ту соц. технологій ун-ту «Україна»; проф. Вищ. школи педагогіч. м. Лодзь (Польща) (м. Хмельницький)

Сутнісні ознаки альтернативи як педагогічної категорії

Стаття є відгуком на дискусії з вітчизняними й закордонними науковцями з приводу альтернативних шкіл, їхніх сутнісних ознак, а також на статтю О. В. Сухомлинської «Чи були школи В. О. Сухомлинського і О. А. Захаренка альтернативними існуючим?». Зроблено висновок: у визначенні альтернативності школи найважливішим є результативність діяльності навчального закладу. Її показниками можуть бути: стан фізичного й психічного здоров'я школярів, наявність у них мотивації до навчання й рівень успішності, моральна насиченість духовного життя учнівської памолоді, щиросердечний комфорт членів педагогічного колективу.

Ключові слова: альтернативна школа, сутнісні ознаки альтернативних шкіл.

Проблеми виховання

І. Д. Бех — д-р психолог. наук проф. дійсн. член НАПН України директор Ін-ту проблем виховання НАПН України (Київ)

Рефлексія в духовному саморозвитку особистості

Уперше розкрито механізм духовного саморозвитку особистості. Проаналізовано внутрішні умови розгортання даного духовного процесу, підкреслено роль рефлексії в особистісній самосвідомості й формуванні певної духовної цінності особистості.

Ключові слова: рефлексія, особистісний саморозвиток, духовна цінність, духовне осердя, Я-духовне, емоційні задатки.

Професійне освіта

Ю. А. Романенко — д-р пед. наук проф. ректор приват. ВНЗ «Донець. ін-т соц. освіти» (м. Донецьк)

Методика корекції знань і вмінь як важіль управління діяльністю студентів через моніторинг

Обґрунтовано авторську методику корекції знань і вмінь студентів, визначено методику оцінювання й коригування результатів досягнень студентів як важеля управління навчальним процесом у виші за допомогою моніторингу.

Ключові слова: методика, корекція, управління, моніторинг.

О. Г. Ярошенко — д-р пед. наук проф. член-кор. НАПН України проф. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова (Київ); *Т. М. Деркач* — канд. хім. наук доц. д-рант Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова (Київ)

Порівняльний аналіз стилів навчання студентів різних спеціальностей

Розглянуто актуальну проблему погодженості стилів викладання й стилів навчання учасників утворювального процесу. Виходячи з результатів досліджень авторів, а також літературних даних (результати за 31 вишом з 16 країн), схарактеризовано загальні тенденції й відмінності навчальних переваг студентів технологічних, природничих, гуманітарних, економічних та медичних спеціальностей. Порівняно стилі навчання викладачів і студентів. Як проблемні визначено питання: оптимального сполучення стилів навчання студентів і викладачів в умовах інформатизації; кореляції між ступенем переваги того або іншого стилю навчання студентами й успішністю засвоєння ними предметних знань; дослідження піддатливості стилів.

Ключові слова: вища освіта, діагностика стилів навчання, стилі викладання.

О. В. Кофанова — канд. хіміч. наук доц. Нац. техн. ун-ту України «КПІ» (Київ)

Концептуальні принципи відбору змісту хімічної підготовки майбутніх бакалаврів-екологів у технічних університетах України

Обґрунтовано основні принципи відбору змісту хімічної підготовки майбутніх фахівців-екологів у технічних вишах України. Установлено, що хімічні знання виконують функції фундаментальної й світоглядної освіти, а тому є неодмінною базою для вивчення професійно орієнтованих і професійних дисциплін. У зв'язку із цим відбір змісту хімічної підготовки здійснюємо, ґрунтуючись на принципах системності, фундаментальності, послідовності, науковості, практичної спрямованості хімічного навчального матеріалу, а особливу увагу приділяємо посиленню внутрішніх і міждисциплінарних зв'язків з метою валеологізації, гуманізації й гуманітаризації хімічної підготовки майбутніх бакалаврів-екологів.

Ключові слова: хімічна підготовка, підготовка інженерів-екологів, бакалавр наук у сфері екології, охорони навколишнього середовища й раціонального природокористування, вища технічна екологічна освіта

Л. Л. Сушенцева — канд. пед. наук доц. д-рант Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ)

Формування ключових компетенцій учнів у навчально-виробничому процесі професійно-технічного навчального закладу

На основі аналізу проблем сучасної професійно-технічної освіти встановлено, що система професійно-технічної освіти має враховувати вимоги ринку праці, пов'язані не стільки зі зміною технологій, скільки зі зміною затребуваних і потрібних людині для роботи й життя якостей, тож актуальності набула спрямована підготовка майбутнього кваліфікованого робітника до життя в сучасному стрімко мінливому світі через формування професійної мобільності як особливої особистісної якості.

Ключові слова: професійно-технічне освіта, професійно-технічний навчальний заклад, професійна мобільність, ключові компетенції, професійно мобільний кваліфікований робітник.

Експерименти й дослідження: висновки, рекомендації

В. І. Луговий — д-р пед. наук проф. дійснв. член НАПН України віце-президент НАПН України, директор Ін-ту высш. освіти НАПН України, нац. експерт по реформуванню высш. освіти в Україні (Київ); *Ж. В. Таланова* — д-р пед. наук ст. наук. співробітник Ін-ту высш. освіти НАПН України, менеджер по аналит. роботі Нац. Темпус-офісу в Україні (Київ)

Економіко-організаційні основи освіти в Україні й світі: порівняльний аналіз

Зроблено порівняння економіко-організаційних основ утворювальних систем України й передових країн світу. Доведено, що, маючи конкурентоспроможне фінансування, вітчизняне освіта взагалі, професійн і вище освіта зокрема характеризуються неефективною організацією, розпорошеністю, роздробленістю, малокомплектністю й тому великий затратністю, низьким інституційним потенціалом і недостатньою якістю.

Ключові слова: фінансування, організація, інституційний потенціал, конкурентоспроможність, якість, освіта, професійне й вище освіта.

О. М. Топузов — д-р пед. наук проф. заст. директора Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ); *Т. Г. Назаренко* — канд. пед. наук д-рантка Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Психолого-педагогічні умови навчання географії в профільній школі

Конкретизовано визначення поняття «когнітивна структура», що дає можливість глибше зрозуміти суть впливу здобутих учнем географічних знань на його поведінку в навколишньому середовищі; визначено специфіку навчання шкільної географії, що полягає не тільки в поясненні сутності подій і розширенні наукової картини світу, а й у виробленні вміння прогнозувати відповідні рішення для досягнення просторової гармонії. Зроблено висновки: спеціалізація знань сприяє розвитку профільних умінь учнів; профільне діагностування дає можливість прогнозувати й усувати можливі труднощі в навчальній діяльності учнів профільної школи.

Ключові слова: психолого-педагогічні умови, профільне навчання, профільна школа, шкільна географія, спеціалізація знань.

Є. П. Верещак — канд. психолог. наук ст. наук. співробітник Ін-ту психології НАПН України (м. Вишгород Київ. обл.)

Когнітивно-духовний потенціал людини в свідомості школярів

Розглянуто декотрі морально-психологічні й соціально-педагогічні проблеми когнітивно-духовного розвитку особистості та суспільства у свідомості памолоді. Зроблено спробу виявлення й поліпшення оздоровчих можливостей когнітивно-духовного потенціалу як системи розвитку й виховання памолоді в умовах сучасного освіти. Висвітлено роль психолога-педагога в діагностико-корекційній роботі, співробітництві з користувачами й значення зворотного зв'язку в його професійному зростанні.

Ключові слова: Особистість, суспільство, оточення, співробітництво, освіта, когнітивно-духовний потенціал.

За рубежем

О. Русанова — канд. пед. наук (м. Донецьк)

Історико-педагогічні аспекти розвитку системи освіти в Канаді

Проаналізовано етапи та обґрунтовано педагогічні періоди формування й розвитку системи освіти Канади, особливості всіх рівнів на сучасному етапі, пов'язані з політико-адміністративним ладом країни, складом населення, нерівномірністю його розселення тощо. Визначено педагогічні принципи становлення системи та основні закономірності

інтеграції відбору навчального матеріалу для підвищення фахової майстерності викладачів іноземних мов.

Ключові слова: освіта в Канаді.

Аналітичні огляди публікацій з питань освіти

О. В. Карпенко — канд. наук з держ. управління д-рант НАДУ при Президентові України ст. наук. співробітник ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ); *А. В. Січкач* — мол. наук. співробітник ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ); *В. Ю. Ткаченко* — провід. редактор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ)

Державне управління сучасною системою освітніх послуг у Чеській Республіці

На основі аналізу зарубіжної й вітчизняної джерельних баз із питань реформування освітньої системи Чеської Республіки й надання освітніх послуг у цій країні досліджено тенденції сучасних змін у галузі в контексті євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: освіта в Чехії, євроінтеграція освіти, Болонський процес.

Інформація

Н. Г. Ничкало — д-р пед. наук проф. дійсн. член НАПН України академік-секретар відділення проф. освіти і освіти дорослих НАПН України, перш. заст. директора Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ)

Естетичні й етичні орієнтири педагогічної дії (Анонс збірника наукових праць «Естетика й етика педагогічної дії»)

Розглянуто зміст наукового збірника, відзначено його унікальність як такого, що започатковує новий, актуальний і перспективний напрямок педагогічних досліджень і визначає естетичні та етичні орієнтири педагогічної дії для практичних працівників освіти.

С. І. Жевага — канд. пед. наук ст. наук. співробітник Ін-ту проблем виховання НАПН України полковник (Київ)

Пошук загублених воїнів (Рецензія на книгу: *Зубалій, М. Д.* *Форми військово-патріотичного виховання допризовної молоді*)

Відзначено гостроту питання патріотичного виховання памолоді і тому важливість розглядуваного посібника, адресованого викладачам предмета «Захист Вітчизни».

№ 2, 2012 р.

Питання теорії

В. Г. Кремень — д-р філософ. проф. наук дійсн. член НАН України, дійсн. член і президент НАПН України (Київ)

Освіта і суспільство в парадигмі синергетичного мислення

Досліджено проблему синергетичного мислення як адекватного сучасності способу її пізнання і розуміння. Показано його переваги над традиційним, «лінійним» мисленням у контекстах вироблення стратегій розвитку як для суспільного поступу, так і для освітнього процесу, опрацьованого в суспільстві знань.

Ключові слова: синергетика мислення, «лінійний», традиційний, освіта, творчість.

В. О. Татенко — д-р психолог. наук проф. член-кор. НАПН України, голов. наук. співробітник Ін-ту соц. та політ. психології НАПН України (Київ) ***Методологічні проблеми сучасної психології*** (закінчення)

Порушено питання потреби та можливості формування й розвитку цілісного уявлення про метод психології. Зауважено, що синтез методологічних підходів і методичних моделей, використовуваних у дослідженні світу психіки, є лише одним із варіантів та однією з умов

розроблення нових методологічних проєктів. Відкрита для змін і розвитку методологічна цілісність має задаватися погодженим уявленням психологів про психічну реальність як цілісний об'єкт, інтегрований на основі її сутнісного визначення, а також цілісним уявленням про значущість, цінність і смисл такого пізнання, що знімається у визначенні предмета психології як самостійної науки.

Ключові слова: метод психології, методологічний проєкт.

Професійна освіта

Н. І. Лукашова — д-р пед. наук доц. проф. Ніжин. держ. пед. ун-ту ім. Миколи Гоголя (м. Ніжин Чернігів. обл.)

Підготовка майбутнього вчителя хімії до реалізації в професійній діяльності диференціації як основоположного принципу навчання

Проаналізовано еволюцію використання диференційованого підходу в навчанні хімії в радянський та сучасний періоди розвитку вітчизняної методики хімії; визначені методи засвоєння цього історичного досвіду студентами — майбутніми вчителями хімії в контексті кардинального оновлення й розвитку дидактичного принципу диференціації навчання в умовах реалізації особистісно орієнтованої освіти.

Ключові слова: історико-дидактичний аспект, диференціація, особистісно орієнтоване навчання, методична підготовка, професійна діяльність.

Експерименти і дослідження: висновки, рекомендації

О. І. Ляшенко — д-р пед. наук проф. дійсн. член НАПН України академік-секретар відділення загал. серед. освіти НАПН України (Київ); *С. А. Раков* — начальник відділу наук. забезпечення Укр. центру оцінювання якості освіти (м. Харків)

Тест загальної навчальної компетентності: основні засади і результати пілотування

Обговорено: питання тесту нового типу в системі вступу до вишів в Україні – Тесту загальної навчальної компетентності (ТЗНК), використання якого в комплексі з предметними тестами зовнішнього незалежного оцінювання забезпечить вищі більш ефективними засобами відбору студентів, тобто з вищим рівнем прогностичної валідності і більш справедливими до соціально значущих груп вступників, а також сприятиме становленню в Україні компетентнісної парадигми освіти; принципи й структуру загальної навчальної компетентності, а також результати пілотування ТЗНК у 2010 і 2011 рр.

Ключові слова: Тесту загальної навчальної компетентності (ТЗНК), загальна навчальна компетентність, результати пілотування ТЗНК.

Т. С. Вакуленко — канд. пед. наук доц. Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди, провід. спеціаліст Укр. центру оцінювання якості освіти (м. Харків)

Використання тесту здатностей у національних системах вступних випробувань: світовий досвід

Представлено результати аналізу тестів здатностей у національних системах вступних випробувань Великої Британії, Ізраїлю, США, Швеції, з'ясовано мету і специфіку цих тестів.

Ключові слова: тест здатностей, компетентність, освітні вимірювання.

С. В. Ломакович — д-р філолог. наук проф. проф. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна, провід. спец. Укр. центру оцінювання якості освіти (м. Харків); *В. М. Терещенко* — канд. філолог. наук доц. Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди, провід. спец. Укр. центру оцінювання якості освіти (м. Харків)

Вербально-комунікативна складова загальної навчальної компетентності та її вимірювання

Визначено сутність вербально-комунікативної складової загальної навчальної компетентності, проаналізовано її структуру як тривимірного особистісного утворення. Схарактеризовано специфіку тесту загальної навчальної компетентності як інструмента вимірювання вербально-комунікативної спроможності особистості.

Ключові слова: вербально-комунікативна компетенція, загальна навчальна компетентність, тест, структура, інструмент педагогічного вимірювання.

В. П. Горох — канд. фіз.-мат. наук доц. провід. спеціаліст Укр. центру оцінювання якості освіти (Харків)

Логіко-математична складова тесту загальної навчальної компетентності

Розглянуто структуру логіко-математичної складової тесту загальної початкової компетентності.

Ключові слова: тести здібностей, тест загальної початкової компетентності, структура логіко-математичної компетентності.

За рубежом

І. М. Зварич — канд пед. наук провід наук. співробітник центру мовн. підготовки Нац. академії СБ України (Київ)

Стандарти педагогічної компетентності викладачів США

Розглянуто стандарти *INTASC*, *NCATE* і *NBPTS* педагогічної компетентності викладачів США; проаналізовано вимоги підтвердження ступеня магістра для викладачів вищих навчальних закладів; сформульовано пропозиції, спрямовані на підвищення педагогічної компетентності педагогів. Розкрито сутність п'яти основних пропозицій отримати ступеня магістра, що дають право викладати навчальну дисципліну у вищій. Пропозиції спрямовані на підвищення педагогічної компетентності: викладачі зобов'язані добре навчати студентів; мати ґрунтовні знання з навчальної дисципліни і знати як її викладати; систематично аналізувати педагогічну діяльність і вивчати передовий досвід колег; постійно вдосконалювати свої знання й підвищувати компетентність; бути відповідальним за організацію та оцінювання якісного рівня знань своїх вихов. Запропоновано визначення стандартів оцінювання педагогічної діяльності вітчизняних викладачів, які характеризують роботу науково-педагогічного складу: стандарти викладання навчальної дисципліни, стандарти навчально-методичної роботи, стандарти науково-дослідної роботи, стандарти громадської діяльності, стандарти трудової дисципліни.

Ключові слова: стандарти, вимоги, норми, оцінювання, підтвердження ступеня магістра, якість, вищий навчальний заклад, педагогічна діяльність, педагогічна компетентність, викладання навчальної дисципліни.

Г. В. Товканець — канд. пед. наук доц. Мукачів. держ. ун-ту (м. Мукачів Закарпат. обл.)

Фінансово-економічна освіта як чинник подолання економічної кризи в Чеській республіці

Розглянуто проблеми економічної освіти, зокрема забезпечення фінансової грамотності та її роль у подоланні економічної кризи. Стисло проаналізовано Національну стратегію фінансової освіти в Чеській Республіці. Схарактеризовано різні форми забезпечення ефективної співпраці в контексті фінансової освіти, зокрема навчально-методичний проект. Визначено грошову, цінову й бюджетну грамотність як частину фінансово-економічної освіти. Окреслено завдання й принципи розвитку фінансової освіти як одного з чинників подолання економічної кризи, а також узагальнено пріоритетні напрямки розвитку фінансової освіти в країні. Серед заходів забезпечення належного рівня фінансово-економічної грамотності виділено ефективну співпрацю між державними органами, професійними асоціаціями фінансових установ і асоціаціями споживачів, формування стандартів фінансової грамотності дорослих.

Ключові слова: фінансова освіта; економічна освіта; фінансова грамотність; грошова, цінова, бюджетна грамотність; освіта дорослих, Чеська Республіка.

До 200-річчя з дня народження І. І. Срезневського

А. М. Богуш — д-р пед. наук дійсн. член НАПН України (м. Одеса)

Лінгводидактична концепція І. І. Срезневського

Викладено лінгводидактичні погляди І. І. Срезневського на навчання дітей дошкільного віку рідної та іноземної мов; правила навчання рідної мови, адресовані батькам; дано оцінку актуальності праць педагога й ученого на сучасному етапі. Запропоновано дискусію фахівців з основних поглядів ученого.

Ключові слова: І. І. Срезневський, лінгводидактика, концепція, розвиток мовлення, навчання дітей рідної мови.

Історія педагогіки, психології, освіти

О. Є. Місечко — д-р пед. наук проф. Навч.-наук. ін-ту інозем. філології Житомир. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка (м. Житомир)

Розвиток шкільної практики раннього навчання іноземних мов у царській Росії, СРСР та в сучасній Україні (XVIII—XXI ст.)

На основі наукових праць розглянуто історичний розвиток раннього навчання іноземних мов у царській Росії й у сучасній Україні. Виявлено тенденції: 1) початковий вік вивчення іноземних мов визначається соціальним замовленням, суспільно-економічними потребами, наявністю навчально-методичного забезпечення; 2) суспільний інтерес до раннього навчання дітей іноземних мов мав хвилеподібний характер; 3) прагнення погоджувати мету навчання іноземних мов і вікові особливості дітей; 4) у сучасній Україні — намагання корелювати мету навчання іноземних мов і набуті вміння з рідної мови.

Ключові слова: раннє навчання іноземної мови, західноєвропейські мови, класичні мови, гімназія, початкова школа, школа-інтернат, дитячий садок.

Л. І. Ткаченко — наук. співробітник Президії НАПН України, аспірантка Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ)

Г. С. Сковорода і В. О. Сухомлинський про розвиток особистості: традиція гуманістичної педагогічної думки

Зіставлено погляди видатних українських педагогів Г. С. Сковороди і В. О. Сухомлинського на особистість та її розвиток. Зроблено висновок про гуманістичну педагогічну традицію розвитку особистості в українській освітньо-педагогічній думці.

Ключові слова: особистість, розвиток особистості, Г. С. Сковорода, В. О. Сухомлинський, гуманістична педагогічна думка.

І. В. Гоштанар — викладач Ін-ту іноземної філології (м. Херсон)

Й. Ф. Герbart про виховання як естетичне зображення світу

Для об'єктивного висвітлення педагогічних ідей одного з найвидатніших представників німецької класичної педагогіки Й. Ф. Гербарта подано переклад листів-звітів ученого про результати його практичної виховної діяльності в сім'ї відомого швейцарця фон Штейгера. На підставі аналізу листів-звітів Й. Ф. Гербарта розкрито головну особливість його теорії виховання: формування естетичного сприйняття навколишнього світу.

Ключові слова: моральність, виховуюче навчання, розум, багатосторонність інтересу, самостійність, естетичне судження.

Аналітичні огляди публікацій з питань освіти

О. В. Карпенко — канд. наук з держ. управління д-рант НАДУ при Президенті України ст. наук. співробітник ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ); *О. В. Литовченко* —

наук. співробітник ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ); *В. Ю. Ткаченко* — провід. редактор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ)

Сучасне реформування системи державних освітніх послуг у Туреччині

Зроблено аналітичний огляд іноземних та вітчизняних джерел з питань реформування органами державного управління сфери освітніх послуг Туреччини протягом 2001—2011 рр. Запропоновано впровадити в Україні турецький досвід підвищення якості їхнього надання різними навчальними закладами.

Ключові слова: державна система освіти Туреччини, професійно-технічні жіночі та чоловічі ліцеї, підвищення якості освіти, теологічні ліцеї.

Інформація

О. М. Отич — д-р пед. наук зав. відділу Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ)

На здобуття Державної премії України в галузі освіти 2012 р.

Обґрунтовано доцільність представлення на здобуття Державної премії України в галузі освіти 2012 р. циклу праць науковців Полтавської школи академіка І. А. Зязюна — праць, які розкривають теорію й технологію педагогічної майстерності — нового напрямку в підготовці вчителя.

Ключові слова: Полтавська школа, педагогічна майстерність

С. О. Соломаха — канд. пед. наук ст. наук. співробітник Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ)

Для тих, хто впроваджує в освіту загальнолюдські й національні етико-естетичні цінності. Рецензія на збірник наукових праць «Естетика і етика педагогічної дії» / Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка (далі — ПНПУ), Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України (далі — ШООД); Гол. редактор — д-р філософ. наук проф. директор ШООД І. А. Зязюн; заст. гол. редактора: д-р філолог. наук проф. ректор ПНПУ М. І. Степаненко, д-р пед. наук зав. відділу ШООД О. М. Отич; відповід. секретар — канд. пед. наук О. О. Лобач; Ред. колегія: д-р пед. наук проф. акад. НАПН України перш. заст. директора ШООД Н. Г. Ничкало, д-р психолог. наук проф. акад. НАПН України директор Ін-ту проблем виховання НАПН України І. Д. Бех, д-р пед. наук Л. О. Хомич, д-р психолог. наук член-кор. НАПН України Г. О. Балл; д-ри пед. наук: Л. М. Кравченко О. А. Лавріненко, В. О. Радкевич, В. В. Рибалка, О. А. Федій, В. П. Шпак; д-ри психолог. наук: О. І. Власова, Е. О. Помиткін; канд. пед. наук Н. Д. Карапузова; канд. психолог. наук В. Ф. Моргун.

№ 3, 2012 р.

Проблеми виховання

Т. В. Кравченко — д-р пед. наук зав. лабораторією Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)
Формування образу професійного майбутнього старшокласників у взаємодії родини й школи

Розкрито сутність поняття «образ професійного майбутнього», доведено актуальність формування цього образу в сучасних старшокласників, намічено шляхи такої роботи. Розглянуто зміст взаємодії родини й школи, її основних функцій і напрямів реалізації в контексті формування в образі, що вчиться, свого професійного майбутнього.

Ключові слова: образ професійного майбутнього, старшокласники, взаємодія родини й школи, функції й напрями взаємодії батьків і вчителів.

Професійна освіта

О. В. Кофанова — канд. хім. наук доц. доц. Нац. тех.ун-ту України «Київ. політех. ін-т»

(Київ); Н. М. Буринська — д-р пед. наук проф. голов. наук. співробітник Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Діагностування навчальних досягнень студентів-екологів із дисциплін хімічного спрямування з позицій компетентнісного й модульно-рейтингового підходів

Обґрунтовано основні принципи діагностики навчальних досягнень студентів-екологів під час вивчення хімічних дисциплін. Розроблено критерії й основні показники рівня сформованості хімічної компетентності майбутніх фахівців-екологів. Відзначено переваги рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень студентів. Докладно описано механізм розрахунку підсумкового рейтингу студента-еколога з досліджуваних хімічних дисциплін.

Ключові слова: хімічна підготовка, бакалавр наук у сфері екології, охорони навколишнього середовища й раціонального природокористування, вища технічна екологічна освіта, компетентнісний підхід, рейтингова система оцінювання.

Н.О. Терентьєва — канд. пед. наук доц. доц. Київ. ун-ту ім. Бориса Грінченка (Київ)

Основні тенденції розвитку університетської освіти: європейський вимір

Проаналізовано документи 2009 р. в межах Болонських домовленостей — Паризьке й Левенське комюніке, Доповідь про розвиток європейського простору вищої освіти; виділено тенденції розвитку університетського утворення даного періоду із вказівкою тенденцій розвитку вищого утворення.

Ключові слова: вища освіта, університетська освіта, тенденції, болонські домовленості.

К. В. Стецюк — канд. пед. наук доц. Луган. нац. аграр. ун-ту (м. Луганськ)

Ідеї фасилітації в процесі формування екологічної культури майбутніх агрономів

Обґрунтовано використання ідей фасилітації в процесі формування екологічної культури, які характеризуються особливостями багатофункціональної взаємодії «викладач — студент» і «людина — природа», конгруентністю; недирективністю, різнобічністю й конструктивністю, спрямованими на створення діалогових, суб'єкт-суб'єктних стосунків з іншими і ставленням до навколишнього середовища, що сприяє як реалізації внутрішніх можливостей майбутнього агронома, так і його особистісному еколого-професійному зростанню.

Ключові слова: фасилітація, взаємодія, саморегуляція, особистісна зміна, екологічна культура.

Л. Г. Кожедуб — канд. пед. наук асистент Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка (Київ)

Лінгвостилістичний аналіз та інтерпретація оригінальних художніх текстів у процесі навчання читання майбутніх філологів

Відбито механізми мовностилістичного аналізу та інтерпретації оригінальних художніх текстів у процесі формування комунікативної компетенції з читання в майбутніх філологів. Досліджено механізми сприйняття мовностилістичних засобів і особливості функціонування в художньому тексті окремих лінгвістичних явищ.

Ключові слова: мовностилістичний аналіз, інтерпретація, навчання читання, компетенція з читання.

А. М. Самбор — ст. викладач Прилук. гуманитар.-пед. коледжу ім. И. Я. Франко відмінник утворення України (м. Прилуки Полтав. обл.)

Інноваційні підходи до проведення практичних занять з використанням інклюзивних методик для майбутніх учителів трудового навчання

Розглянуто гострі питання інноваційних підходів до проведення практичних занять із трудового навчання у вищих навчальних закладах I й II р. а. Запропоновано активне залучення до викладання самих студентів — майбутніх учителів.

Ключові слова: практичне заняття, інновації, технологічна освіта, методика викладання.

Експерименти й дослідження: висновки, рекомендації

Г. Д. Щекатунова — канд. пед. наук Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Інноваційний розвиток вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладів: творення школи майбутнього

К. І. Приходченко — д-р пед. наук проф. Донецьк. нац. техн. ун-ту засл. учитель України (м. Донецьк)

Фемонологія проєктивної методики як інтерактивної технології

Порушено проблему впровадження в навчальний процес проєктивної методики, розглянуто алгоритм її практичної реалізації, дано тлумачення основних дефініцій, пов'язаних із проєктивною діяльністю.

Ключові слова: проєктування педагогічної діяльності, творчий задум, метод проєктів.

В. В. Жовтянська — канд. психол. наук ст. наук. співробітник Ін-ту соц. і політ. психології НАПН України (Київ)

Міфологія моди в просторі культури

Представлено погляд на моду як на вид сучасного міфу. Показано, що знаходячи ознаки живого або мертвого міфу, мода може відігравати різну роль у житті як індивіда, так і соціуму. Проаналізовано продуктивні функції молодіжних субкультур як реципієнтів і творців моди.

Ключові слова: мода, міф, молодіжна субкультура.

Управління освітою

М. В. Набок — канд. пед. наук доц. учен. секретар відділення НАПН України (Київ)

Підвищення ефективності управління — визначальний чинник розвитку загальної середньої освіти

Обґрунтовано потребу підвищення ефективності управління як визначального чинника розвитку загальної середньої освіти.

Ключові слова: ефективність управління, розвиток, освіта.

За рубежом

Л. В. Вікторова — канд. пед. наук (Київ)

Психолого-педагогічні основи формування комунікативної компетентності іноземних студентів в університетах Польщі

Проаналізовано комплекс педагогічних умов і психологічних факторів, реалізація яких з високим ступенем імовірності дозволяє виявити ефективність процесу формування комунікативної компетентності студентів-іноземців у процесі вивчення іноземних мов у вишах Польщі.

Ключові слова: навчання іноземним мовам, комунікативна компетентність, педагогічні умови, психологічні чинники.

Історія педагогіки, психології, освіти

Н. П. Дічек — д-р пед. наук зав. лабораторії Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Диференційований підхід до організації дитинства в Україні у 20-ті рр. ХХ ст.

Представлено прояви диференційованого підходу до організації життя дітей в УСРР у 20-ті рр. ХХ ст., пов'язані з дефективним дитинством, до якого в той період зараховували дітей із психофізичними вадами, малолітніх правопорушників і безпритульних.

Ключові слова: дефективне дитинство, охорона дитинства, безпритульні, установи для диференціації дітей.

Д. М. Скільський — канд. пед. наук (м. Тернопіль)

Навчання К. Д. Ушинського про народність виховання

Відбито погляди К. Д. Ушинського на сутність народності, тобто національної самобутності народу й національного виховання, — джерела такого виховання, а також

розкрито міркування педагога про роль народної шкільної справи в активізації духовного потенціалу народу. Уперше визначено основні завдання, які ставив великий педагог в освітній галузі, виходячи з основної ідеї народності виховання.

Ключові слова: К. Д. Ушинський, народність виховання.

І. В. Гоштанар — викладач Ін-ту інозем. філології (м. Херсон)

Й. Ф. Гербарт про виховання як естетичне зображення світу

Для об'єктивного висвітлення педагогічних ідей одного з найбільших представників німецької класичної педагогіки Й. Ф. Гербарта представлено переклад листів-звітів ученого про результати його практичної виховної діяльності в родині відомого швейцарця фон Штейгера. На підставі аналізу листів-звітів Й. Ф. Гербарта розкрито головну особливість його теорії виховання — формування естетичного сприйняття навколишнього світу.

Ключові слова: моральність, виховуюче навчання, розум, багатогранність інтересу, самостійність, естетичні судження.

Аналітичні огляди публікацій з питань освіти

А. В. Карпенко — канд. наук з держ. управління д-рант Нац. академії держ. управління при Президенті України, ст. наук. співробітник ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ); *Л. І. Самчук* — зав. відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ); *О. В. Довгань* — співробітник ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ)

Організаційно-педагогічні основи реформування системи надання освітніх послуг у Франції

На основі наявної джерельної бази проаналізовано сучасну систему державної освіти Франції. Розглянуто особливості централізованого управління системою освітніх послуг органами державної влади. Визначено шляхи реформування освіти через децентралізацію управління та організацію неперервного навчання.

Ключові слова: реформування освіти, система освітніх послуг, децентралізація, неперервне навчання.

№ 4, 2012 р.

Дидактика, методика, нові інформаційні технології

О. І. Ляшенко — д-р пед. наук проф. дійсн. член НАПН України, академік-секретар відділення загальної середньої освіти НАПН України (Київ); *Р. І. Швай* — канд. пед. наук доц. д-рантка Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова (Київ)

Методи творчого підходу і стратегічні тенденції в процесі розв'язування задач

Запропоновано методи творчого підходу до розв'язування задач. Досліджено сутність стратегічних тенденцій розв'язування задач як вияв інтегральної якості особистості.

Ключові слова: методи творчого підходу до розв'язування завдань, стратегічні тенденції, алгоритм, евристичні методи, творчість.

Проблеми виховання

Т. В. Кравченко — д-р пед. наук зав. лабораторії Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Формування батьківської компетентності як засобу підвищення ефективності професійного самовизначення дітей старшого шкільного віку

Розглянуто проблему професійного самовизначення старшокласників та особливості впливу батьків на цей процес. Розкрито сутність батьківської компетентності; показано

можливості психолого-педагогічного супроводу для її формування і розвитку як засобу підвищення ефективності професійного самовизначення дітей старшого шкільного віку.
Ключові слова: батьківська компетентність, професійне самовизначення, старшокласники, психолого-педагогічний супровід.

Професійна освіта

І. А. Добрянський — д-р пед. наук проф., ректор Кіровоград. ін-ту регіонал. управління та економіки (м. Кіровоград); *І. В. Кузнецова* — канд. психол. наук доц. Кіровоград. ін-ту регіонал. управління та економіки (м. Кіровоград)

Адаптація першокурсників у приватному ВНЗ: складові психолого-педагогічного супроводу (з досвіду роботи Кіровоградського інституту регіонального управління та економіки)

На прикладі Кіровоградського інституту регіонального управління та економіки досліджено проблему адаптації першокурсників в контексті стратегічних завдань, передбачених концепцією розвитку вишу: створення сприятливих умов для максимально повного особистісного та професійного розвитку студентів; не лише допомагати студентові в опануванні знань і набуті вмінь та навичок, що їх вимагає від нього майбутня професія, але й розвиток у нього якості бути конкурентоспроможним на ринку праці, формування активного ставлення до свого майбутнього професійного розвитку та кар'єрного зростання. Представлено складові психолого-педагогічного супроводу адаптації першокурсників.

Ключові слова: педагогічний процес, адаптація першокурсників у ВНЗ, гуманістичні стосунки, суб'єкти навчального процесу, активна життєва позиція, складові психолого-педагогічного супроводу, особистісний та професійний розвиток студентів.

О. О. Левченко — канд. пед. наук доц. Східноукраїн. нац. ун-ту ім. В. Даля (м. Луганськ)
Абнотивність як складова комплексу професійних компетентностей викладача в процесі формування студента-гуманітарія

Подано перелік важливих ключових компетентностей майбутнього вчителя. Визначено основні технології формування креативного потенціалу. Розкрито окремі методи активної професійно-психологічної підготовки й «технологічності» педагогічних технологій. Під креативним потенціалом майбутнього фахівця автор розуміє: сукупність особистісних якостей учителя, що визначає його можливості й межі участі в навчально-методичній діяльності; здатність уміло й учасно змінювати свою діяльність, якщо вона перестала бути продуктивною; створення нових, оригінальних навчально-виховних, науково-дослідних напрацювань на ниві гуманітарної освіти, а також засобів і способів навчальної взаємодії зі студентами-гуманітаріями, сформированих на основі компетентностей викладача, серед яких провідною є абнотивність.

Ключові слова: креативний потенціал, абнотивність, компетентності, інтерактивні технології, професійна підготовка, гуманітарна сфера.

Л. А. Афанасенко — асистент Луганськ. нац. аграр. ун-ту, наук. кореспондент Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України (м. Луганськ)

Проблема активізації професійної самоідентифікації студентів аграрного профілю в умовах професійної підготовки

Розглянуто основні складові проблеми активізації професійної самоідентифікації майбутніх фахівців аграрного профілю. Зазначено, що детермінантами професійного становлення майбутнього спеціаліста є зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на розвиток особистості в умовах навчальної діяльності у виші. Процес активізації професійної самоідентифікації студентів-агараїв вбачаємо у психологічному забезпеченні навчального процесу в освітньому просторі.

Ключові слова: ідентичність, ідентифікація, професійна самоідентифікація, позитивна Я-концепція особистості, професійне становлення студента-аграрія, самооцінка особистості, рефлексія, психологічне забезпечення навчального процесу.

Експерименти і дослідження: висновки, рекомендації

С. А. Омельчук — канд. пед. наук доц. д-рант Херсон. держ. ун-ту (м. Херсон)

Методологічна сутність категорії дослідження із філософсько-гносеологічного погляду

Визначено філософсько-теоретичні основи категорії дослідження в аспекті теорії пізнання, сформульовано дефініцію цієї категорії у взаємозв'язку з іншими науковими поняттями, якими оперують філософія й українська лінгводидактика. Зокрема для розкриття сутності дослідження як базової категорії дослідницького підходу до навчання української мови особливу увагу приділено філософським концепціям Аристотеля, Р. Декарта, Д. Локка, теорії пізнання І. Канта тощо. Крім того, подано зразки логічного доведення з мови в процесі навчального дослідження як засобу перевірки істинності чи помилковості теоретичного твердження. Виділено три аспекти навчального дослідження: інформативний (дослідження є процесом набуття знань, створюючи образи й моделі теорій реальності), вольовий (дослідження є процесом оволодіння реальністю, проникнення в її приховані підвалини), смисловий (дослідження є процесом досягнення найважливішого, найпозитивнішого для людини стану досконалості). Провідною в процесі дослідження автор статті вважає розумову діяльність, адже інтелектуальна активність дає можливість не лише сприймати реальність, а й розуміти та пояснювати її.

Ключові слова: категорія, дослідження, пізнання, рівні пізнання, мислення, істина, абсолютна істина, відносна істина, істинне знання, аспекти

Т. В. Потапчук — канд. пед. наук доц. доц, заступник декана муз.-пед. фак-ту Рівнен. держ. гуманітар. ун-ту (м. Рівне)

Теоретичний аналіз поняття «ідентифікація» в науковій царині

Досліджено трактування в наукових джерелах поняття «ідентифікація». Узагальнено, що ідентифікація — психологічний механізм, робота якого заснована на існуванні емоційного зв'язку індивіда з іншими людьми, передовсім його батьками, що приводить до уподібнення, найчастіше несвідомо, цим значущим іншим. Орієнтація на іншу людину як на зразок суттєво підвищує показники соціального навчання. Визначено, що завдяки ідентифікації в дитини формуються поведінкові стереотипи, що утворюють риси особистості, визначають ціннісні орієнтації.

Ключові слова: ідентифікація, ідентичність.

Л. В. Яценко — канд. пед. наук доц. Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-ту ім. Григорія Сковороди (м. Переяслав-Хмельницький Київ. обл.)

Формування екологічної культури школярів у процесі позаурочної роботи

Розкрито важливість екологічного виховання в сучасних умовах для формування в учнів екологічної культури, показано роль позаурочної роботи у цьому процесі. Розглянуто сутність тренінгових занять, доведена їх ефективність для формування у школярів екологічної культури. Наводиться перелік орієнтованих тем для проведення еколого-психологічного тренінгу, розкриваються завдання, на вирішення яких спрямований його зміст.

Ключові слова: екологія, екологічна культура, школярі, позаурочна робота, еколого-психологічний тренінг.

О. В. Роговець — мол. наук. співробітник Ін-ту проблем виховання НАПН (Київ)

Структура громадянськості молодших школярів

Розкрито структуру громадянськості молодшого школяра як особистісного утворення; обґрунтовано важливість когнітивних, емоційно-ціннісних та поведінкових складових громадянськості, розглянуто внутрішній зміст кожною з виокремлених складових, показано їхній взаємозв'язок.

Ключові слова: громадянськість, структура, когнітивна, емоційно-ціннісна, поведінкова складові.

О. В. Кофанова — канд. хім. наук доц. доц. Нац. тех. ун-ту України «Київ. політех. ін-т» (м. Вишневе Київ. обл.)

Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методичної системи хімічної підготовки майбутніх фахівців-екологів

Експериментально-дослідним методом обґрунтовано ефективність функціонування авторської методичної системи хімічної підготовки майбутніх інженерів-екологів та доцільність її впровадження в навчальний процес їхньої професійної підготовки. Детально описано алгоритм проведення педагогічного експерименту. За допомогою статистичного аналізу серії експериментальних даних доведено результативність і дієвість запропонованої моделі методичної системи хімічної підготовки студентів-екологів.

Ключові слова: хімічна підготовка; підготовка інженерів-екологів; бакалавр наук з екології, охорони навколишнього середовища та збалансованого природокористування; вища технічна екологічна освіта.

А. В. Лякішева — канд. пед. наук доц. Волинськ. держ. пед. ун-ту д-рантка Ін-ту проблем виховання НАПН України (м. Луцьк)

Психологічні та соціально-педагогічні особливості функціонування студентської групи

Розкрито сутність малої соціальної групи, схарактеризовано різновиди таких груп як суб'єктів життєдіяльності. Розглянуто особливості функціонування студентської групи як колективу, визначено рівні, суб'єктів та складові педагогічного управління колективотворенням студентської групи.

Ключові слова: соціальна група, студентська група, внутрішньо групові відносини, колектив, педагогічне управління.

Д. Д. Отич — аспірантка Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова (Київ)

Динаміка змін змісту Я-концепції майбутніх психологів у процесі професійної підготовки

Викладено результати дослідження динаміки змін змісту Я-концепції майбутніх психологів. Виявлено тенденції до зростання реальної оцінки, особистісної самооцінки, аутосимпатії й навчально-пізнавальних мотивів у процесі професійної підготовки. Встановлено, що відсутність відчутної динаміки змін змісту Я-концепції студентів-психологів зумовлена її конфліктністю та односторонністю, що виявляється у дисбалансі між особистісними і професійними характеристиками їхньої Я-концепції.

Ключові слова: Я-концепція, образ Я, самооцінка, самоставлення, мотивація, локус контролю.

Управління освітою

М. В. Набок — канд. пед. наук доц. учен. секретар відділення НАПН України (Київ)

Якість загальної середньої освіти як засіб оцінювання ефективності управління освітою регіону

Проаналізовано поняття якості загальної середньої освіти як одного із засобів оцінювання ефективності управління освітою регіону.

Ключові слова: якість, загальна середня освіта, регіон, ефективність, управління.

Є. Р. Чернишова — канд. пед. наук проф. перш. проректор Ун-ту менеджменту освіти (Київ)

Оцінювання ефективності формування кадрового потенціалу навчального закладу системи післядипломної педагогічної освіти: методологічний аспект

Висвітлено теоретично-методологічні й економічно-організаційні аспекти формування та використання кадрового потенціалу; світові тенденції, що визначають зовнішні впливи на розвиток навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти; обґрунтовано методологію формування її кадрового потенціалу на засадах багатоаспектної структурної трансформації з урахуванням світових тенденцій суспільно-економічного розвитку і пріоритетних напрямів світових наукових досліджень; актуалізовано проблему системного управління персоналом як найважливішу в сучасному кадровому менеджменті

Ключові слова: соціально-педагогічна система, інтелектуальний ресурс суспільства, кадровий потенціал системи післядипломної педагогічної освіти, кадрові служби, модель, формування кадрового потенціалу, система оцінювання, персонал, освітні послуги, інноваційний проект.

Аналітичні огляди публікацій з питань освіти

О. В. Карпенко — канд. наук з держ. управління д-рант Нац. академії держ. управління при Президентові України, ст. наук. співробітник ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ); В. В. Вербова — наук. співробітник ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ); Є. Ф. Деміда — наук. співробітник ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ)

Суперечливість трактування категорій освітніх послуг у сучасній педагогічній науці Російської Федерації

Проаналізовано суперечливість наукових підходів до трактування дефініції «освітні послуги» в джерельній базі Російської Федерації. Обґрунтовано потребу практичного застосування в Україні категорій освітніх послуг у процесі розбудови сервісної держави.

Ключові слова: освітні послуги, сервісна держава, суспільний договір, управлінські послуги.

№ 1, 2013 р.

Доповідь президента НАПН України В. Г. Кременя на загальних зборах академії

В. Г. Кремень — д-р філософ. наук проф. дійсн. член НАН і НАПН України президент НАПН України (Київ)

Концептуальні засади підвищення економічної ефективності освіти України в сучасних умовах

Президент академії В. Г. Кремень у доповіді, виголошеній на загальних зборах НАПН України 8 листопада 2012 р., визначив: виклики до українського суспільства, національної освіти, а отже, і до НАПН України; гострі суперечності, що перешкоджають підвищенню ефективності вітчизняної освіти, висвічують центральну проблему — проблему якості в освіті та економічного забезпечення цієї якості; завдання й способи роз'язання проблем у вітчизняній освітній системі.

Ключові слова: якість освіти; економічне забезпечення якості освіти; суперечності, що перешкоджають підвищенню ефективності вітчизняної освіти; завдання й способи роз'язання проблем у вітчизняній освітній системі; Національна стандартна класифікація освіти тощо.

Концептуальні основи запровадження в Україні Міжнародної стандартної класифікації освіти (2011 р.)

В. І. Луговий — д-р пед. наук проф. дійсн. член НАПН України перш. віце-президент НАПН України (Київ); *Ж. В. Таланова* — д-р пед. наук доц. провід. наук. співробітник Ін-ту вищ. освіти НАПН України, менеджер з аналіт. роботи Нац. темпус-офісу в Україні (Київ)

Міжнародна та національні стандартні класифікації освіти: концепція і реалізація

Проаналізовано Міжнародну стандартну класифікацію освіти (МСКО) версії 2011 р. з огляду на її розвиток і креативну роль щодо розуміння та модернізації світової і національних освітніх систем. Аргументовано доцільність використання концепції МСКО 2011 р. для розроблення концептуальних засад Національної стандартної класифікації освіти України.

Ключові слова: Міжнародна стандартна класифікація освіти, національні стандартні класифікації освіти, концептуальні засади.

О. І. Ляшенко — д-р пед. наук проф. дійсн. член НАПН України, академік-секретар відділення НАПН України (Київ)

Середня освіта у вимірі європейського освітнього простору

Подано узагальнений аналіз структури й тривалості загальної середньої освіти в країнах Європейського Союзу відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти, ухваленої Генеральною Асамблеєю ЮНЕСКО у 2011 р.

Ключові слова: середня освіта, рівні освіти, початкова освіта, базова освіта, повна середня освіта, обов'язкова освіта, тривалість навчання.

М. В. Загірняк — д-р тех. наук професор чл.-кор. НАПН України ректор Кременчуц. нац. ун-ту ім. Михайла Остроградського (м. Кременчук Полтав. обл.); *В. В. Костін* — канд. тех. наук доц. проректор з наук.-пед. та метод. роботи Кременчуц. нац. ун-ту ім. Михайла Остроградського (м. Кременчук Полтав. обл.)

До питання впровадження реформування вищої освіти України у світлі положень МСКО

Розглянуто Міжнародну стандартну класифікацію освіти (версії 1997 та 2011 рр. *ISCED-1997* та *ISCED-2011*), — основи для класифікації освітньої діяльності, визначеної в освітніх програмах і підсумкових кваліфікаціях, і зіставлення національних показників з погодженим на міжнародному рівні комплексом загальних визначень та понять.

Ключові слова: Міжнародна стандартна класифікація, освітня програма, підсумкова кваліфікація, компетентнісний підхід, третинна освіта.

Ю. М. Рашкевич — проректор Нац. ун-ту «Львівська політехніка» (м. Львів); *С. К.*

Андрейчук — доц. Нац. ун-ту «Львівська політехніка» (м. Львів)

Класифікація освіти в контексті запровадження Національної рамки кваліфікації й 3-го циклу навчання

На основі аналізу існуючих класифікацій освіти і науки України, а також нової редакції Міжнародної стандартної класифікації освіти запропоновано підходи до побудови нової класифікації освіти України з урахуванням запровадження 3-го циклу навчання та Національної рамки кваліфікацій. Сформульовано рекомендації з реалізації системи класифікації освітянських і наукових спеціальностей на основі галузей освіти.

Ключові слова: галузь знань, галузь освіти, галузь науки, Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО), рівні навчання.

І. М. Чорноморець — учений секретар Ін-ту інновацій. технологій і змісту освіти МОНМС України (Київ)

Система вищої педагогічної освіти України в контексті впровадження МСКО-2011

Досліджено систему вищої педагогічної освіти України в контексті запровадження Міжнародної стандартної класифікації освіти та Національної рамки кваліфікацій, проаналізовано стан сучасної системи вищої педагогічної освіти та спрогнозовано перспективи вдосконалення структури, кваліфікацій і змісту вищої педагогічної освіти в Україні.

Ключові слова: вища педагогічна освіти України, Міжнародна стандартна класифікація освіти, професійні стандарти, кваліфікації.

Г. І. Лук'яненко — канд. пед. наук ст. наук. співробітник Ін-ту проф.-тех. освіти НАПН України (Київ)

Сучасна професійно-технічна освіта в контексті Міжнародної стандартної класифікації освіти

Розкрито сутність Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО, англ. — *ISCED*) як інструмента для порівняльного аналізу освітніх програм на різних рівнях.

Проаналізовано впроваджені моделі державних стандартів професійно-технічної освіти для підготовки кваліфікованих робітників з конкретних професій та модель стандартів, які розроблятимуть на засадах компетентнісного підходу. Обґрунтовано, що за умови обрання за основний критерій класифікації освітніх програм мети навчання сукупність навчальних модулів ДСПТО має ознаки освітньої програми, що охоплює декілька рівнів МСКО: від 3-го до, в окремих випадках, 5-го.

Ключові слова: Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО), Державні стандарти професійно-технічної освіти, рівні МСКО

Г. А. Штомпель — канд. пед. наук доц. с. н. с. Наук.-досл. ін-ту післядиплом. пед. освіти Держ. ВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України (Київ)

Концептуалізація післядипломних кваліфікацій у новій редакції МСКО

За результатами концептуалізації післядипломних професійних кваліфікацій у новій редакції Міжнародної стандартної класифікації освіти висвітлено онтологічне бачення об'єкта теорії післядипломної освіти як розвитку професіоналізму магістрів, докторів філософії, носіїв вищих докторатів для модернізації третинної практики на інноваційному шляху до суспільства знань.

Ключові слова: концептуалізація, Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО), післядипломні професійні кваліфікації, рамковий стандарт

Проблеми виховання

І. Д. Бех — д-р психол. наук проф. дійсн. член НАПН України директор Ін-ту проблем виховання НАПН України (Київ)

Духовно-ціннісне переживання навчального матеріалу: сутність та виховна роль

Ідеться про етичне одухотворення навчального (гуманітарного й природничо-наукового) матеріалу як установлення учнем зв'язку між окремим знанням чи способом дії з вищою духовною цінністю. Цим самим відбувається процес надання навчальним надбанням особистісної значущості.

Ключові слова: виховні методи, буттєва сфера, Еґо-мотиви, широкі соціальні мотиви, духовна цінність, моральне насичення навчального змісту, етичне одухотворення навчального змісту.

О. П. Третяк — аспірантка Ін-ту проблем виховання НАПН України (Київ)

Виховання ціннісного ставлення до людини у дітей як психолого-педагогічна проблема

Розкрито основні підходи та тенденції у вихованні ціннісного ставлення до людини в дітей у психологічній та педагогічній науці і практиці

Ключові слова: ціннісне ставлення, почуття гідності, Я-концепція, інша людина, гуманістична етика.

Експерименти і дослідження: висновки, рекомендації

А. М. Гуржій — д-р техн. наук дійсн. член НАПН України заст. президента НАПН України (Київ); *В. П. Волинський* — канд. пед. наук. ст. наук. співробітник, зав. лабораторії Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ); *Л. П. Ткачова* — співробітник Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Дослідження ефективності використання динамічних аудіовізуальних електронних засобів

Подано результати проведених експериментально-емпіричних досліджень про змістове наповнення, структурування навчального матеріалу аудіовізуальних електронних засобів та технологію їх використання для повнішої реалізації наочності навчання, його інтенсифікації та раціоналізації.

Ключеві слова: аудіовізуальні електронні засоби, технічні засоби навчання, технологія.

Т. В. Потанчук — канд. пед. наук доц. доц, заст. декана фак-ту Рівнен. держ. гуманітар. ун-ту (м. Рівне)

Дослідження процесу ідентифікації особистості

Розкрито проблеми ідентифікації в молодіжному середовищі, де кожна людина протягом життя входить до багатьох груп, усвідомлюючи себе представником різних спільнот. Результатом ідентифікації особистості з різними групами стають численні ідентичності, сукупність яких становить цілісну ідентичність.

Ключові слова: ідентичність, ідентифікація, ідентифікаційні процеси, молодіжне середовище, самокатегоризація, афективно-емоційна включеність, взаємозалежність людей.

Аналітичні огляди публікацій з питань освіти

О. В. Карпенко — канд. наук з держ. управління д-рант Нац. академії держ. управління при Президентові України, ст. наук. співробітник ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ), *Є. Ф. Деміда* — наук. співробітник ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ)

Децентралізаційні процеси сфери надання освітніх послуг в Ізраїлі

На основі наявної джерельної бази проаналізовано сучасну систему освіти Ізраїлю.

Розглянуто децентралізаційні процеси управління системою освітніх послуг муніципальною владою. Узагальнено позитивний досвід реформування ізраїльських загальноосвітніх навчальних закладів через надання їм автономії.

Ключові слова: реформування освіти, система освітніх послуг, децентралізація управління, автономія середніх шкіл.

М. Т. Мартинюк — д-р пед. наук проф. член-кор. НАПН України зав. кафедри Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини (м. Умань Черкас. обл.); *М. В. Декарчук* — канд. пед. наук доц. доц. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини (м. Умань Черкас. обл.); *В. І. Хитрук* — канд. пед. наук доц. доц. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини (м. Умань Черкас. обл.)

Інтегративний функціонально-галузевий підхід до підготовки вчителів освітньої галузі «Природознавство» як відповідь на виклик ринку праці

Обґрунтовано ідею вдосконалення існуючої системи підготовки вчителів-предметників природничого профілю засобами нової організаційно-педагогічної моделі, побудованої на єдності та взаємозв'язку моно- й поліпредметних концепцій. Докладно представлено зміст

фахової (фундаментальної, професійно-орієнтованої і практичної) підготовки бакалаврів освітньої галузі «Природознавство» як першого (базового) рівня природничо-педагогічної освіти.

Ключові слова: інтегративний функціонально-галузевий підхід, моно- й поліпредметні концепції підготовки вчителів, демократичність і мобільність педагогічної освіти, нові прогностичні педагогічні моделі підготовки вчителів природничо-наукових дисциплін.

Запрошуємо до розмови

М. І. Сметанський — д-р пед. наук проф. зав. кафедри Хмельницьк. ін-ту соц. технологій ун-ту «Україна», проф. Лодзьк. вищ. школи педагог. (м. Лодзь, Польща) (м. Хмельницький)

Вплив чи сприяння?

Написано як відгук на доводи окремих науковців, що виховання не можна розглядати як спрямований, спеціально організований вплив на розвиток особистості, а тільки як сприяння, що зумовлено прагненням гуманізувати виховний процес. На думку автора, в основі такого твердження є значно вагоміші підстави: методологічні розбіжності в трактуванні значущості різних чинників у розвитку особистості. Будь-яку з моделей виховання — прямий вплив, керування, прихований вплив чи вільного виховання — можна успішно використовувати й мати позитивні результати на різних етапах розвитку дитини залежно від рівня сформованості її свідомості. Поняття «вплив» і «сприяння» потрібно розглядати не як альтернативні, а як складові одного процесу, де сприяння також є впливом на розвиток особистості і співвідноситься з поняттям «вплив», як одиничне із загальним.

Ключові слова: організований вплив на розвиток особистості; прямий вплив, або авторитарна педагогіка; педагогіка керування; прихований вплив, або маніпулятивна педагогіка; педагогіка спрямування; вільне виховання, або педагогіка сприяння.

№ 2, 2013 р.

Загальні звітні збори НАПН України

В. Г. Кремень — д-р філософ. проф. наук дійсн. член НАН України, дійсн. член і президент НАПН України (Київ)

Методологічно і науково забезпечувати розвиток інноваційної освіти: доповідь про діяльність НАПН України у 2012 р. та завдання на 2013 р.

Названо основні методологічні, наукові й методичні здобутки академії у 2012 р. (зокрема: визначено провідні детермінанти дитино- й людиноцентризму в освіті, розроблено концепцію компетентнісного підходу, сформульовано пропозиції з удосконалення конституційних гарантій прав людини на освіту та кваліфікацію; розпочато формування концептуальних основ НСКО; експериментально перевірено особливості розвитку учнів з різним рівнем навчальних досягнень, системний психологічний і педагогічний супровід особистості; реалізовано нові стандарти початкової, базової й повної загальної середньої освіти; проведено експертне оцінювання і апробацію концепції розвитку професійної освіти, педагогічних і методичних засад децентралізації управління професійно-технічною освітою в державі; науково обґрунтовано концептуальні засади створення професійних стандартів; розроблено структурно-логічну модель модернізації післядипломної педагогічної освіти; системно проаналізовано вітчизняну й зарубіжну вищу освіту; уточнено статус і роль сучасного університету; розпочато роботу з оптимізації нечисельних і недостатньо ефективних регіональних структурних підрозділів академії; вперше всебічно проаналізовано економічну ефективність вітчизняної освіти,

сформульовано відповідні рекомендації; розширено міжнародне наукове співробітництво тощо).

Для дальшого вдосконалення статутної діяльності академії, її підвідомчих установ, дійсних членів і членів-кореспондентів, учених потрібно: актуалізувати інноваційність досліджень, зокрема забезпечити випереджальний характер останніх; обґрунтувати практичні рекомендації з інноваційної педагогічної освіти; системніше вивчати передовий світовий освітянський досвід; кардинально підвищити рівень дослідницько-інноваційної діяльності вчених академії, суттєво збільшити їхній унесок у створення нових, оригінальних знань і розробок; суттєво підвищити рівень використання англійської мови в науково-дослідній роботі; академікам-секретарям і керівникам підвідомчих установ систематично аналізувати наявну структуру лабораторій і відділів у наукових установах та їхній кадровий склад; посилити взаємодію академічних установ та їхніх структурних підрозділів із навчальними закладами, активізувати експериментальну роботу з перевірки наукових гіпотез, концепцій, теорій та для поживлення впровадження дослідницьких результатів в освітянську практику; посилювати координацію й синхронізацію дій академії з роботою профільного міністерства в реформуванні національної освіти, зокрема брати активну участь у діяльності різноманітних *робочих груп* міністерства з реформування освіти тощо.

Ключові слова:

Медіаосвіта в Україні: рефлексії викликів, практик, перспектив

С. Д. Максименко — д-р психолог. наук проф. дійсн. член НАПН України директор Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України

Психологічні механізми самореалізації особистості в медіапросторі

Розкрито психічні механізми самореалізації особистості в медіапросторі з урахуванням віку дитини. В основі розвитку особистості лежить дія нужди як генетично вихідної одиниці людського розвитку та існування. Як інформаційно-енергетичний потік нужда специфічно сполучає біологічні й соціальні детермінанти людського існування, серед них і нові можливості, зумовлені розвитком комунікативних засобів. Викладено суть застережень та больових точок, які треба враховувати медіаосвіті. Наведено п'ять найважливіших складових, починаючи з необмеженості внутрішньої мотивації дітей, підлітків та дорослих у віртуальному світі й закінчуючи відсутністю об'єктивного самозвітування та зовнішньої оцінки власних дій та перелік основних он-лайн ризиків. Розкрито психічні механізми привабливості інтернет-простору в дошкільному віці (5—7 років), у молодших школярів (8—11 років), в ранньому підлітковому (12—14 років) й старшому підлітковому віці (15—18 років). Запропоновано рекомендації з підвищення безпеки дитини в інтернеті, які ґрунтуються на психічних механізмах самореалізації особистості в медіапросторі.

Ключові слова: медіаосвіта, нужда, он-лайн ризики, безпека дитини, саморозвиток, віртуальний простір, вікова психологія.

М. М. Слюсаревський — канд. психолог. наук член-кор. НАПН України директор Ін-ту соціал. та політ. психології НАПН України

Медіаорієнтаційна функція освіти як відповідь на виклики інформаційної доби

Запропоновано поглянути на медіаосвіту як на точку, в якій збігаються найгостріші проблеми сучасного світу, сучасних медійних практик і сучасної освіти. Щоб усвідомити всю повноту змісту, мети й завдань медіаосвіти й відповісти на запитання: «Що відбувається з сучасним світом?», «Що відбувається у сфері сучасних медіа?» і «Що відбувається з освітою?», автор обґрунтовує медіаорієнтаційну функцію освіти, яка має пронизувати увесь навчально-виховний процес і доходить висновку: як у сучасному світі загалом, так і у сфері сучасних медіа — його станового хребта — наростає ступінь хаосу, деградації, розпаду. Людство стоїть на порозі глобальної біфуркації, а можливо, вже й

перебуває в ній, що актуалізує потребу флуктуацій, спроможних породити порядок із хаосу. Роль головного носія таких флуктуацій, генератора малих причин, вагітних великими наслідками, покликана виконати освіта, яка за самою своєю природою є спрямованим і організованим процесом духовного виробництва. Ставлячи перед освітою нові завдання, потрібно враховувати її реальні можливості. Традиційні інститути соціалізації особистості, зокрема шкільне навчання дедалі помітніше відсуваються на другий план телевізійним і комп'ютерним екраном як абстрактним сукупним дорослим. Тому освіта може й мусить узяти на себе функцію керування інформаційною поведінкою особистості з перспективою переходу цього процесу в самокерування — функцію, яку можна визначити як медіаорієнтаційну. Ця функція освіти потребує певної інституціоналізації, способом якої є медіаосвіта в багатьох формах (інтеграція елементів медіаосвіти в різні навчальні дисципліни, медіаосвітні факультативи, гуртки і студії, відповідно зорієнтовані форми позашкільної роботи тощо), проте осердям шкільної медіаосвіти має стати спеціальний курс із медіакультури.

Ключові слова: сучасний світ, сучасні медіа, сучасний стан освіти, медіаорієнтаційна функція освіти, медіаосвіта, завдання шкільної медіаосвіти.

В. С. Бакіров — д-р соціолог наук проф дійсн. член НАН України і член-кор. НАПН України ректор Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна; *Л. В. Стародубцева* — д-р філософ. наук проф. зав. кафедри Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна

Креативна модель медіаосвіти: експеримент Каразінського університету

Представлено короткий історико-теоретичний екскурс у проблему визначення альтернативних стратегій медіаосвіти в межах креативної моделі тлумачення цього концепту. За один з індикаторів тотальної та незворотної медіатизації всіх сфер життя соціуму початку ХХІ ст. визначено той самоочевидний факт, що ледь не до кожного концептуально напруженого поняття тепер цілком обґрунтовано додається префікс «медіа». Виділено три значення поняття «медіаосвіта», які співіснують і конкурують одне з одним у сучасній гуманітаристиці: просвітницька (освітня діяльність, спрямована на поширення знань про медіа); медіатизація освітнього процесу через упровадження нових медіатехнологій; спеціалізована освіта у сфері теорії, історії і практики різноманітних медіа. Експеримент Каразінського університету розглянуто як відкритий майданчик для пошуку освітньої моделі в умовах «медіального повороту» гуманітарного знання; високо оцінено результати експерименту: постійний попит серед абітурієнтів на нову спеціальність «Медіакомунікації», конкурс навіть на контрактну форму навчання, успіхи в працевлаштуванні в медіазакладах України й Росії, зацікавленість іноземних студентів навчанням у магістратурі. Уведення до «Переліку напрямів та спеціальностей, за якими готують фахівців у вишах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями», а саме за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», нової спеціальності «Медіакомунікації» розглянуто як логічну відповідь на виклики інформаційної доби.

Ключові слова: освітня модель, медіа, медіаосвіта, медіакомунікація, медіатизація оосвітнього процесу, медіатехнології.

Л. А. Найдьонова — канд. психол. наук заст. директора Ін-ту соціал. та політ. психології НАПН України

Основні напрями і перші підсумки експериментального впровадження медіаосвіти на всеукраїнському рівні

Представлено порівняльний аналіз найпоширеніших моделей медіаосвіти за такими параметрами: характер взаємодії суб'єктів, основне психологічне новоутворення учнів. Обґрунтовано соціально-психологічну модель як найбільш відповідну сучасному інформаційному простору, мета якої — створення середовища розвивального спілкування щодо медіапрактик, допомога в організації спільного досвіду медіатворчості і здійсненні

його рефлексії. Підбито підсумки першого підготовчого етапу всеукраїнського медіаосвітнього експерименту, визначено завдання на найближчу перспективу.
Ключові слова: медіаосвіта, медіаризики, психологічні новоутворення, спільнота медіаосвітян, паритетна взаємодія, розвивальне спілкування.

Т. В. Іванова — д-р пед. наук проф. ст. наук. співробітник Ін-ту пед. освіти і освіти дорослих НАПН України; *В. Ф. Іванов* — д-р філософ. наук проф. зав. кафедри Ін-ту журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка

Медіаосвіта та медіаграмотність як актуальні тенденції виховання сучасної молоді

Розглянуто основні поняття й тенденції розвитку медіаосвіти та медіаграмотності в контексті виховання в молоді культури споживання та обробки інформації. Розкрито понятійний апарат медіаграмотності як складової нової галузі в педагогіці — медіапедагогіки. Описано головні завдання, а також принципи й функції медіаосвіти в Україні. Відзначено, що в країнах Заходу вже досить давно усталилася практика медіаосвіти, на яку можна й треба орієнтуватися, а теоретичні розробки українських учених досі спрямовано здебільшого не на формування критичного мислення та автономної від медіа особистості (як у багатьох західних країнах), а на оволодіння медіаобладнанням та використання можливостей медіа в навчальному процесі. Висловлено спільну для більшості фахівців думку, що медіаграмотність — це результат медіаосвіти, коли людина набуває навичок аналізу та оцінювання медіаматеріалів.

Ключові слова:

Г. В. Онкович — д-р пед. наук проф. зав. відділу Ін-ту вищ. освіти НАПН України, проф. Нац. техн. ун-ту України «КПІ»

Професійно орієнтована медіаосвіта у вищій школі

Актуальність упровадження медіаосвіти в систему вищої освіти через інтегрування медіаосвітніх технологій у професійну підготовку майбутніх фахівців зумовлена тим, що в навчальному процесі виникає принципово нова концепція професійної підготовки, яка охоплює медіаосвітні стратегії з метою формування медіаосвітньої культури як неодмінної складової професійної культури майбутнього фахівця. Йдеться про медіадидактику вищої школи та професійно орієнтовану медіаосвіту як про нові й перспективні педагогічні явища. Зазначено, що Україна має кілька успішних прикладів наукових досліджень з медіадидактики вищої школи, а вітчизняні дослідники переконливо доводять успішність професійно орієнтованої медіаосвіти на конкретних прикладах її впровадження у вишах України. Автор прогнозує, що роль окремих інтерактивних методик медіаосвіти найближчим часом зростатиме і що саме їм належатиме одне з провідних місць у навчальному процесі як засобам посилення соціальної інтеграції між членами соціуму, засобам набуття особистістю медіаінформаційної компетентності.

Ключові слова: медіаосвіта, професійно орієнтована медіаосвіта, вектори розвитку медіаосвіти, медіаграмотність, інформаційна грамотність, медіадидактика, медіадидактика вищої школи.

В. М. Синьов — директор Ін-ту корекцій. педагогіки та психології Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова; *А. Г. Шевцов* — зав. кафедри Ін-ту корекцій. педагогіки та психології Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова

Потенціал віртуального комп'ютерного середовища в аспекті корекційної медіаосвіти і соціальної реабілітації осіб з обмеженнями життєдіяльності

Розкрито актуальні психолого-педагогічні проблеми використання віртуальних комп'ютерних середовищ, зокрема інтернету, в процесі соціальної реабілітації та корекційної медіаосвіти осіб з обмеженнями життєдіяльності. Розглянуто переваги й ризики використання інтернет-середовища як форми організації реабілітаційного простору. Представлено як позитивні, так і негативні наслідки впливу комп'ютерних

технологій та інтернету на особистість людини. Визначено, що результат застосування ІТ-технологій у соціальній та психолого-педагогічній реабілітації залежить від наукової обґрунтованості і спеціального методичного наповнення цього процесу з боку корекційної педагогіки та спеціальної психології, ступеня залучення в нього фахівців з корекції та реабілітації дітей і дорослих з порушеннями психофізичного розвитку, відповідного контролю цього процесу. Зазначено, що за всієї важливості комп'ютерних технологій в освіті технічні засоби і далі залишаються лише засобами навчання й не можуть відігравати самостійної ролі в освітньому процесі без його гуманітарної складової частини, методичної бази, психолого-педагогічних та соціально-педагогічних підходів, сучасних форм навчання. Зауважено, що самостійно комп'ютеризація може сприяти тільки екстенсивному розвитку медіаосвіти та її кількісній оптимізації; тільки синергетичне поєднання інформаційно-телекомунікаційних технологій з ефективними спеціальними педагогічними методиками та дидактичними інноваціями виводить на шлях реальної інтенсифікації корекційної медіаосвіти. Сформульовано висновок, що інтернет-середовище може бути ефективним чинником організації реабілітаційного простору навколо особи з інвалідністю та медіаосвіти тільки за умов залучення науково обґрунтованих методик і технологій корекційно-реабілітаційної роботи, фахового корекційного, психолого-педагогічного, андрагогічного, медичного супроводу ігрової, навчальної і трудової діяльності дітей та дорослих, які потребують корекційної допомоги. *Ключові слова:* корекційна медіаосвіта, віртуальні комп'ютерні середовища, інтернет, особи з обмеженнями життєдіяльності, соціальна реабілітація, корекційно-реабілітаційна робота.

Експерименти і дослідження: висновки, рекомендації

А. М. Гуржій — д-р техн. наук дійсн. член НАПН України заст. президента НАПН України (Київ); *В. П. Волинський* — канд. пед. наук. ст. наук. співробітник, зав. лабораторії Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ); *Л. П. Ткачова* — співробітник Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Технологія створення аудіовізуальних електронних засобів

Технологія створення аудіовізуальних електронних засобів

Визначено змістові ознаки організаційних, педагогічних, технічних вимог, які потрібно реалізувати в процесі створення аудіовізуальних електронних засобів як автономних мультимедійних засобів навчання, а також технологію практичної реалізації вимог.

Ключові слова: аудіовізуальні електронні засоби автономні мультимедійні засоби навчання, програмо-педагогічне забезпечення.

М. В. Загірняк — д-р техн. наук проф. ректор Кременчуцьк. нац. ун-ту ім. Михайла Остроградського (м. Кременчук); *С. А. Сергієнко* — канд. техн. наук доц. проректор Кременчуцьк. нац. ун-ту ім. Михайла Остроградського (м. Кременчук)

Забезпечення конкурентоспроможності наукових досліджень через підвищення рівня наукових видань

Одним із провідних індикаторів продуктивності внеску вченого у науку є кількість і якість його наукових публікацій, тому у світі впроваджують кількісні методи аналізу наукової активності в практику управління державним науковим комплексом на основі визначення цитованості авторів. У зв'язку з цим актуальною стає потреба вибору джерел наукометричних даних для проведення оцінних досліджень на корпоративному та загальнодержавному рівнях. Досліджено засади побудови та виконано порівняльну характеристику політики наповнення індексів наукометричних баз даних «*Web of Science*» та «*SciVerse Scopus*».

Репрезентативність українських видань в існуючих базах даних дуже низька, що об'єктивно ускладнює доступ українських науковців до світової наукової спільноти і

створює передумови для розширення представництва наукових видань у міжнародних базах даних. Проведено аналіз і виявлено спільні й відмінні критерії відбору періодичних видань до наукометричних баз даних, які застосовують «*Thomson Reuters*» та «*Elsevier*», а також надано рекомендації для національних видань.

Ключові слова: наукові дослідження, наукові видання, наукометричні бази даних, «*Web of Science*», «*SciVerse Scopus*», міжнародні видавничі стандарти.

Управління освітою

М. Б. Євтух — д-р пед. наук проф. дійсн. член НАПН України академік-секретар відділення НАПН України; *М. В. Набок* — канд. пед. наук доц. учен. секретар відділення НАПН України (Київ)

Фінансово-економічні важелі підвищення ефективності управління загальною середньою освітою регіону в сучасних умовах

Обґрунтовано фінансово-економічні важелі підвищення ефективності управління загальною середньою освітою регіону. Висловлено думку, що особливості їх використання зумовлюють певний рівень ефективності управління.

Ключові слова: управління, ефективність, оцінювання, загальна середня освіта, фінансово-економічні важелі.

Аналітичні огляди публікацій з питань освіти

О. В. Карпенко — канд. наук з держ. управління д-рант Нац. академії держ. управління при Президентові України, ст. наук. співробітник ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ); *В. В. Вербова* — наук. співробітник ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ)

Освітні послуги у Швеції: досвід для України

На основі наявної джерельної бази проаналізовано сучасну систему освіти Швеції. Розглянуто процеси реформування державного управління сферою освітніх послуг. Узагальнено позитивний досвід реформування шведських навчальних закладів, сертифікації вчителів та структурування академічних ступенів.

Ключові слова: структура академічних ступенів, реформування освіти, система освітніх послуг.

№ 3, 2013 р.

Ідеї К. Д. Ушинського в розвитку вітчизняної освіти

Матеріали виїзного засідання Президії НАПН України, що відбулося 7 квітні 2013 р. на базі Чернігівського педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка

Л. Д. Березівська — д-р пед. наук проф. учен. секретар, голов. наук. співробітник Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Антропоцентризм — провідна ідея творчості основоположника наукової вітчизняної педагогіки К. Д. Ушинського

Аргументовано, що ідея антропоцентризму стала провідною в педагогічній концепції видатного вітчизняного педагога-філософа, гуманіста К. Д. Ушинського, яку він найповніше обґрунтував у праці «Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології» (1867—1869).

Ключові слова: К. Д. Ушинський, антропоцентризм, педагогічна антропологія, наукова педагогіка.

М. О. Носко — д-р пед. наук проф. ректор Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, член-кор. НАПН України (м. Чернігів)

Розвиток педагогічної науки на Чернігівщині в руслі ідей К. Д. Ушинського

Відзначено колосальну роль К. Д. Ушинського в розвитку педагогічної думки. Розглянуто науково-педагогічну творчість і діяльність педагогів-послідовників К. Д. Ушинського другої половини ХІХ — на початку ХХ ст.: П. О. Куліша, Т. Лубенця, С. Ф. Русової, Б. Д. С. О. Сірополка, Грінченка, Х. Д. Алчевської, Л. І. Глібова, М. М. Демкова, П. О. Заболотського, О. Я. Кониського, М. М. Коцюбинського, Г. Г. Ващенко, О. П. Фльорова.
Ключові слова: К. Д. Ушинський, педагоги-послідовники К. Д. Ушинського.

А. А. Заліський — канд. філософ. наук заслужен. працівник освіти України начальник управління освіти і науки Чернігів. обл. держ. адміністрації, депутат Чернігів. обл. ради (м. Чернігів)

Модернізація системи середньої освіти на Чернігівщині

Наголошено: на силі теоретичного мислення й педагогічного переконання К. Д. Ушинського, на тому, що він зумів ще сторіччя тому обґрунтувати проблему, яку сучасна наука вважає найфундаментальнішою проблемою філософії, природознавства, психології та педагогіки; на його величезному вкладі в педагогіку, яку, власне, він започаткував, в українську та російську історико-філософську думку, яка містить ідеї й підходи, що конституювалися в новий напрям сучасної філософії — філософську антропологію. Педагог розробляв зміст освіти, принципи навчального процесу, розкрив величезну суспільну роль учителя.

Розкрито досягнення Чернігівщини в галузі освіти і шкільництва.

Ключові слова: К. Д. Ушинський, педагогіка, філософська антропологія, сучасна освіта і шкільництво на Чернігівщині.

Проблеми виховання

І. Д. Бех — д-р психол. наук проф. дійсн. член НАПН України директор Ін-ту проблем виховання НАПН України (Київ)

Рефлексивно-експліцитний метод у вихованні особистості

Розкрито розвивальний виховний метод, що ґрунтується на позитивному поведінковому досвіді підростаючої особистості як змістової основи розгортання рефлексивно-експліцитного процесу породження духовних цінностей, а також операційну структуру реалізації пропонованого методу.

Ключові слова: педагогічний фон, моральна структура, довіра вихованцеві, самоповага, індивідуальне життя, Я-ідеальне, наслідки моральної дії.

Експерименти і дослідження: висновки, рекомендації

А. М. Гуржій — д-р техн. наук дійсн. член НАПН України заст. президента НАПН України (Київ); *В. П. Волинський* — канд. пед. наук. ст. наук. співробітник, зав. лабораторії Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ); *Л. П. Ткачова* — співробітник Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Дизайн-проекування статичних аудіовізуальних електронних засобів умовно графічної наочності

Описано технологію дизайн-проекування для створення статичних аудіовізуальних електронних засобів умовно графічної наочності. Подано рекомендації зі змістового наповнення й структуризації цих мультимедійних засобів навчання.

Ключові слова: дизайн-проекування, статичні аудіовізуальні електронні засоби, автономні мультимедійні засоби навчання.

В. Г. Кузь — д-р пед. наук проф. дійсн. член НАПН України проф. Уман. держ. пед. ун-ту (м. Умань Черкас. обл.).

Плекаймо сучасну інтелектуальну еліту

Зроблено порівняння елітної освіти з елітарною та еголітарною. Обґрунтовано, що доцільним є розширення елітної освіти, яка відіграє вирішальну роль у формуванні інтелектуальної, культурної та політичної еліт.

Ключові слова: елітна освіта, елітарна освіта, еголітарна освіта, еліта.

М. Г. Ватковська — канд. філософ. наук проректор Дніпропетров. обл. ін-ту післядиплом. пед. освіти (м. Дніпропетровськ)

Особливості впровадження медіаосвіти в навчальних закладах Дніпропетровщини: досягнення, проблеми та перспективи

Представлено досвід Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти зі створення регіональної системи медіаосвіти та загалом роботу в Дніпропетровській області зі створення єдиного освітньо-інформаційного простору: оснащення загальноосвітніх навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій; створення відкритої мережі освітніх ресурсів; оновлення змісту, форм і методів навчання інформатики; підготовка та підвищення рівня кваліфікації педагогів, а також результати впровадження електронних проектів «Інформаційна система управління освітою», «Електронний дошкільний навчальний заклад», «Обласна електронна школа «Школа, відкрита для всіх». Описано нові підходи до створення неперервної освіти педагогів. Наголошено на значенні організації наукового супроводу діяльності експериментальних навчальних закладів та співпраці з науковими установами України.

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційно-освітні проекти, медіаосвіта, медіаосвітня підготовка.

М. М. Савчин — канд. пед. наук доц. Львів. обл. ін-ту післядиплом. пед. освіти (м. Львів);

О. І. Гірний — канд. тех. наук доц. Львів. обл. ін-ту післядиплом. пед. освіти

Творчість як педагогічна проблема: тренінг творчості

Розглянуто застосування тренінгів творчості з групами вчителів хімії на курсах підвищення кваліфікації у Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, з метою подальшого перенесення таких тренінгів у шкільний навчальний процес. Тренінги засновано на концепціях дивергентно-конвергентного мислення (Дж. Гілфорд) та визнання творчості ремеслом (А. Горальський). До складу тренінгів входять два популярні тести — Тест «альтернативних застосувань» на визначення рівня дивергентного мислення, призначений для верифікації творчих можливостей чи гнучкості мислення, і Тест віддалених асоціацій, заснований на теорії асоціативності творчого мислення С. Медника і призначений для визначення рівня конвергентного мислення. Перший тест вимагає вигадування незвичних застосувань будь-якого предмета, другий — вимагає до запропонованих трьох різних іменників підібрати четвертий, що об'єднував би їх усіх своїм значенням за якоюсь асоціацією.

Ключові слова: творчість, дивергенція, конвергенція, тренінг творчості.

Т. О. Яценко — канд. пед. наук д-рантка Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Культурологічний контекст розвитку методики навчання літератури

Подано варіант культурологічного підходу до періодизації методики навчання української літератури відповідно до основних періодів розвитку вітчизняної культури. Опорою авторській думці є теза про єдність освіти і культури, що передбачає культуротворчу роль освіти, як і освітотворчу роль культури. У визначенні та характеристичі періодів розвитку методичної думки враховано характер українського виховного ідеалу, який зазнає помітних змін у кожен історичну епоху. Предметну методологію проблеми становлять ідеї методистів про етапи, шляхи та чинники становлення методики викладання української літератури. Запропоновано системний погляд на духовні джерела народу, що

зумовлює цілісне уявлення про українську культуру та охоплює всі сфери суспільного життя, зокрема освітню.

Ключові слова: культура, виховний ідеал, українська література, методика викладання, тенденції розвитку, шкільний курс.

В. М. Малюга — директор Педагогічного музею України (Київ)

Шляхи оновлення просвітницької діяльності Педагогічного музею України

Проаналізовано шляхи оновлення просвітницької функції Педагогічного музею України на початку ХХІ ст. Це, зокрема: системне надання знань, популяризація надбань сучасної педагогічної науки і практики та педагогічної спадщини видатних педагогів, створення наукової концепції організації виставки з визначенням мети й завдання, форм проведення та контингенту учасників виставки, розроблення структурно-тематичного плану виставок з переліком використаних матеріалів із фондів, створення планів усіляких заходів у межах роботи виставок (науково-практична конференція, «круглий стіл», педагогічні читання, творчі представлення учасників виставки, оглядові й тематичні екскурсії) тощо.

Ключові слова: Педагогічного музею України, просвітницька діяльність музею, популяризація сучасної педагогічної науки і практики та вітчизняної педагогічної спадщини.

Запрошуємо до розмови

М. І. Сметанський — д-р пед. наук проф. зав. кафедри Хмельницьк. ін-ту соц. технологій ун-ту «Україна», проф. Лодзьськ. (Польща) вищ. школи педагогіч. (м. Хмельницький)

Вплив чи сприяння?

Написано як відгук на доводи окремих науковців, що виховання не можна розглядати як спрямований, спеціально організований вплив на розвиток особистості, а тільки як сприяння, що зумовлено прагненням гуманізувати виховний процес. На думку автора, в основі такого твердження є значно вагоміші підстави: методологічні розбіжності в трактуванні значущості різних чинників у розвитку особистості. Будь-яку з моделей виховання — прямий вплив, керування, прихований вплив чи вільного виховання — можна успішно використовувати й мати позитивні результати на різних етапах розвитку дитини залежно від рівня сформованості її свідомості. Поняття «вплив» і «сприяння» потрібно розглядати не як альтернативні, а як складові одного процесу, де сприяння також є впливом на розвиток особистості і співвідноситься з поняттям «уплив», як одиничне із загальним.

Ключові слова: організований вплив на розвиток особистості; прямий вплив, або авторитарна педагогіка; педагогіка керування; прихований вплив, або маніпулятивна педагогіка; педагогіка спрямування; вільне виховання, або педагогіка сприяння.

С. Д. Рудишин — канд. біолог. наук, д-р пед. наук проф. зав. кафедри Глухів. нац. пед. ун-ту ім. Олександра Довженка (м. Глухів Сумськ. обл.)

Системний підхід до вищої освіти в Україні: освіченість, компетентність, національні цінності

Орієнтована на компетентність освіта в Україні — неодмінна, але не достатня умова для забезпечення освіченості населення, збереження й розвитку культурного фундаменту народу. Болонський процес не слід розуміти як створення повністю ідентичних систем освіти в різних країнах: він призначений для зміцнення взаємозв'язків і поліпшення взаєморозуміння між різними освітніми системами.

Ключові слова: освіта, компетентність, компетенції, освіченість, культура, моральність, системний підхід.

Історія педагогіки, психології, освіти

Л. С. Бондар — канд. пед наук провід. наук. співробітник Ін-ту педагогіки НАПН України (Київ)

Відображення ідей про диференційований підхід до навчання у змісті початкової освіти (40—80-ті рр. ХХ ст.)

Проаналізовано диференційований підхід до навчання у змісті початкової освіти (40—80-ті рр. ХХ ст.). З'ясовано державну освітню політику, зміни в структурі та змісті початкової освіти, що залежав від шкільних реформ, упроваджуваних у контексті суспільно-політичних, соціально-економічних та культурних змін.

Ключові слова: початкова школа, зміст початкової шкільної освіти, навчання, учні, навчальні плани, програми, навчальні предмети.

Розвиток бібліотечної справи

Н. Г. Шарошкіна — мол. наук. співробітник Ін-тупед. Освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ)

Культурно-освітня робота бібліотеки як соціального інституту

Розглянуто питання культурно-просвітницької діяльності бібліотеки як соціального інституту. Акцентовано увагу на принципах виховної роботи бібліотеки та методах впливу на читача.

Ключові слова: просвіта, виховна робота, керівництво читання, методи педагогічного впливу.

Аналітичні огляди публікацій з питань освіти

О. В. Карпенко — канд. наук з держ. управління д-рант Нац. академії держ. управління при Президентові України, ст. наук. співробітник ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ); *Л. І. Самчук* — зав. відділу ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ); *О. В. Кривоносова* — наук. співробітник ДНПБ України ім.

В. О. Сухомлинського (Київ)

Упровадження Болонських принципів у контексті реформування системи освітніх послуг країн Балтії — Латвії, Литви та Естонії

На основі наявної джерельної бази проаналізовано особливості реалізації національних систем надання освітніх послуг у Латвії, Литви та Естонії, а також реформування цих послуг через здійснення виваженої державної політики в контексті європейської інтеграції. Узагальнено окремі негативні наслідки впровадження Болонського процесу в цих країнах.

Ключові слова: реформування освіти, Болонський процес, освітні послуги.

Інформація

С. М. Зозуля — канд. іст. наук зав. відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (Київ)

Вихід у світ термінологічного словника

Висвітлено концепцію та етапи створення словника «Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології», підготовленого фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Визначено перспективу його використання у подальших дослідженнях і впровадження в практику роботи освітніх закладів України.

Ключові слова: Інформаційні ресурси. «Словник законодавчої та стандартизованої термінології».